

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>7 кред. ЕКТС / 210 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>ДКР, екзамен</i>
Розклад занять	<i>Лекції: Практичні заняття: rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>http://psy.kpi.ua/vikladachi/</i>
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» знайомить студентів із сутністю теоретичних вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій щодо закономірностей психічного розвитку на різних вікових етапах онтогенезу, методами діагностики психіки та особистості відповідно віку, сутністю вікових криз особистості та шляхи їх подолання; навичками психологічного аналізу індивідуально-психологічних відмінностей у розвитку особистості на кожному віковому етапі, діагностикою психічних процесів та різних сфер особистості (самосвідомість, мотивація тощо) із врахуванням вікових особливостей, аналізом кризових вікових періодів розвитку та їх психологічним змістом, засвоєнням основних методів здійснення психологічного аналізу конфліктних ситуацій, пов'язаних з кризовими періодами розвитку особистості, оволодінням технологією підвищення рівня психологічної культури, оволодінням навичками постановки і вирішення дослідницьких завдань в галузі вікової психології..

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності психічного розвитку людини на різних етапах її онтогенезу, психологічні закономірності навчання й виховання особистості.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є оволодіння студентами системою теоретичних знань про основні закономірності та динаміку психічного розвитку індивіда у різні вікові періоди онтогенезу, розуміння особливостей розвитку психіки та особистості на кожному віковому етапі, змістових характеристик психологічного віку, ознайомлення із сутністю вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій психічного розвитку та оволодіння

студентами системою теоретичних знань про механізми розвитку особистості під дією цілеспрямованих педагогічних впливів.

Відповідно до вимог ОПП **метою дисципліни** є формування у студентів:

Загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 4);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 5);
- здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК 7);
- навички міжособистісної взаємодії (ЗК8);
- здатність працювати в команді (ЗК9);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК11);
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК12);
- здатність та готовність впроваджувати наукові основи та рекомендації щодо сучасної життєдіяльності, засоби фізичного, психічного, психологічного і духовного розвитку особистості й самовдосконалення (ЗК13);
- здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання (ЗК14);
- здатність і готовність до безперервного й актуального навчання, опанування новими знаннями, методичними розробками, інноваційними проектами, володіння новітніми технологіями в галузі психології (ЗК15).

Професійних компетентностей:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ (ФК 2);
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (ФК 3);
- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК 4);
- здатність використовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (ФК 5);
- здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) (ФК 8);
- здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту (ФК 9);
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ФК 11);
- здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК 15).

Програмні результати навчання:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання (ПРН1);
- розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ у контексті професійних завдань (ПРН2);
- обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень та аналізу літературних джерел (ПРН4);
- обирати та застосовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги (ПРН5);
- пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (ПРН9);

- складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (ПРН11);
- складати та реалізовувати програму психопрофілактичних і просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника (ПРН12);
- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ПРН13);
- відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ПРН15);
- знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН16);
- демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним і демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності (ПРН17);
- вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та, за потреби, визначати зміст запиту до супервізії (ПРН18).

Комунікація з викладачем можлива та заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також у межах двох годин консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, месенджер Telegram.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни студенту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» перебуває у певному зв'язку з такими дисциплінами як «Анатомія і еволюція нервової системи», «Загальна психологія», «Вступ до психології» тощо.

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опановувати такі дисципліни: «Основи психологічного консультування», «Практикум з психологічного консультування», «Основи психотерапії», «Практикум з групової психотерапії», «Кризова психологія», «Основи психокорекції» тощо.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Вікова психологія				
Тема 1.1. Вікова психологія як наука. Характеристика розвитку психіки в онтогенезі	12	2	-	10
Тема 1.2. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології	12	-	-	12
Тема 1.3. Особливості психічного розвитку новонародженого та	12	2	-	10

немовляти. Психологія раннього дитинства.				
Тема 1.4. Психологія дошкільного віку.	12	-	-	12
Тема 1.5. Психологічні особливості молодшого школяра.	12	-	2	10
Тема 1.6. Психологія особистості підлітка	13	2	-	11
Тема 1.7. Психологічні особливості розвитку у період ранньої юності	12	-	-	12
Тема 1.8. Психологічна характеристика студентського періоду життя	12	-	-	12
Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості	13	-	2	11
Разом за розділом 1	110	6	4	100
Розділ 2. Педагогічна психологія				
Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології	14	2	-	12
Тема 2.2. Теоретичні основи педагогічної психології	14	-	-	14
Тема 2.3. Психологія навчання. Психологія учіння	14	2	-	12
Тема 2.4. Психологія виховання	14	-	-	14
Тема 2.5. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя	14	-	2	12
Разом за розділом 2	70	4	2	64
Екзамен	30	-	-	30
Всього годин	210	10	6	194

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Вікова психологія: Навч. посібник. Реком. МОНУ / О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. – К.: ЦУЛ, 2012. – 376 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2013. 480 с.
3. Заброцький М.М. Вікова психологія. – К.: МАУП, 2013.
4. Карпенко Є. Вікова та педагогічна психологія : Актуальні студії сучасних українських учених : навч. посібник. – Дрогобич : Посвіт, 2014. – 152 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 128 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навч. посіб. / Таїсія Миколаївна Лисянська. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Каравела, 2012. – 264 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник / В. М. Поліщук. – 4-те вид., стер. – Суми : Університетська книга, 2019. – 352 с.
8. Савчин М. В., Василенко Л. А. Вікова психологія: навч. посібник, 5-ге видання, перероблене, доповнене. Київ : ВЦ «Академія», 2021. 376 с.
9. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник. Київ : Просвіта, 2019. 400 с.
10. Токарева Н. М. Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н. М. Токарева, А. В. Шамне. – Київ, 2017. 480с.

11. Токарева Н. М. Основи педагогічної психології : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2013. 223 с.

4.2 Допоміжна література:

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч.посіб./ О.В.Скрипченко., Л.В.Долинська., З.В.Огороднійчук. та ін. –К: Просвіта. -416с.- 2013.
2. Воронін А. І. Проблеми когнітивного розвитку студентів у процесі професійного навчання / Анатолій Іванович Воронін. – Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2012. – 112 с.
3. Дзюба Т. М. Психологія дорослості з основами геронтопсихології : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / Т. М. Дзюба, О. Г. Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. – Полтава, 2013. – 172 с.
4. Долинська Л. В. Геронтопсихологія. Практикум. Хрестоматія : навч. посіб. / Л. В. Долинська; Нац. педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. – 2-е вид., випр. та доп. – Київ : Каравела, 2014. – 244 с.
5. Дьоміна Г.А. Вікова та педагогічна психологія: Методичні рекомендації для практичних занять, самостійної роботи та модульного контролю знань студентів. 2-е вид., випр. і доп. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 56 с.
6. Левус Н. І., Волошок О. В. Педагогічна психологія в схемах і таблицях : навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка; Артос, 2015. 340 с.
7. Сергєєнкова О.П. Педагогічна психологія : навч. посіб. /О.П. Сергєєнкова. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.
8. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика : підручн. для студ. ВНЗ // МОН України. - Київ: ВД "Слово", 2013 р.- 606с.
- 9.Токарева Н. М. Моделювання особистісних конструктів підлітків у вимірах освітнього простору: монографія / Наталя Миколаївна Токарева – Кривий Ріг : ТОВ ВНП «ІНТЕРСЕРВІС», 2015 – 448 с.
- 10.Шамне А.В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці [монографія] / Анжеліка Володимирівна Шамне. – Київ : ТОВ «Інтерсервіс», 2015. – 488 с.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	<p>Тема 1.1. Вікова психологія як наука. Характеристика розвитку психіки в онтогенезі</p> <p>Предмет вікової психології. Завдання вікової психології. Галузі вікової психології. Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками.</p> <p>Методологічні принципи та методи вікової психології. Класифікація методів вікової психології.</p> <p>Категорія розвитку у психології. Зміст категорії розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку людини. Основні чинники та рушійні сили психічного розвитку. Рівні психічного розвитку. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку.</p> <p>Змістовна сутність психічного розвитку (боротьба внутрішніх суперечностей).</p> <p>Основні закономірності психічного розвитку дитини.</p> <p>Проблема вікової періодизації психічного розвитку людини.</p> <p>Завдання на самостійну роботу студентів:</p> <p>І. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що є предметом вікової психології? 2. Поняття вікової психології та психології вікового розвитку, загальне і відмінне їх змісту. 3. Охарактеризуйте історичні етапи розвитку вікової психології.

	<p>4. Охарактеризуйте методи вікової психології.</p> <p>5. Охарактеризувати закони розвитку.</p> <p>6. Розкрити значення біологічних та соціальних факторів психічного розвитку.</p> <p>7. Охарактеризувати рушійні сили психічного розвитку.</p>
2	<p>Тема 1.3. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти. Психологія раннього дитинства</p> <p>Пренатальний період розвитку. Психічний розвиток новонародженої дитини. Анатомо-фізіологічна характеристика в період новонародженості. Криза новонародженості. Соціальна ситуація розвитку новонародженого. Основні новоутворення.</p> <p>Немовлята. Загальна характеристика анатомо-фізіологічного розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку. Основна суперечність періоду немовляти. Провідна діяльність періоду немовляти. Основні новоутворення. Криза першого року життя. Фізичний та нервово-психічний розвиток дитини раннього віку. Оволодіння прямою ходою та практичне засвоєння простору. Соціальна ситуація розвитку. Предметно-маніпулятивна діяльність як провідна в ранньому дитинстві. Пізнавальний розвиток дітей 1-3 років.</p> <p>Новоутворення раннього дитинства.</p> <p>Симптомокомплекс кризи 3 років.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати кризу новонародженості. 2. Охарактеризувати основні новоутворення в період новонародженості. 3. Охарактеризувати форми спілкування протягом першого року. 4. Охарактеризувати кризу першого року життя. 5. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку дитини раннього віку. 6. Охарактеризувати пізнавальний розвиток дітей 1-3 років. 7. Охарактеризувати симптомокомплекс кризи 3 років.
3	<p>Тема 1.6. Психологія особистості підлітка</p> <p>Особливості фізичного і фізіологічного розвитку підлітка. Статеве дозріванням. Вплив статевого дозрівання на появу почуття власної дорослості, появу інтересу до представників протилежної статі, пробудження нових романтичних почуттів і переживань. Акселерація. Криза пубертатного періоду розвитку. Основні підходи до розуміння і пояснення сутності кризи підліткового періоду: біологічний, психосексуальний, соціальний, когнітивний.</p> <p>Соціальна ситуація розвитку підлітка.</p> <p>Проблема визначення провідної діяльності підліткового періоду. Основні підходи: суспільно-корисна діяльність; суспільно-значуща діяльність; інтимно-особистісне спілкування.</p> <p>Новоутворення підліткового періоду: почуття дорослості, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, прагнення до самоствердження, моральний характер самосвідомості, вміння підпорядковуватись нормам колективного життя.</p> <p>Девіантна поведінка у підлітковому віці. Протириччя підліткового віку. Виникнення акцентуацій характеру та дезадаптивних форм поведінки. Проблема "важких підлітків". Психологічні особливості підлітків-правопорушників. Підліткова суїцидність.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати особливості фізичного і фізіологічного розвитку підлітка. 2. Проаналізувати особистісний розвиток підлітка. 3. Дати характеристику новоутворенням підліткового періоду.
4	<p>Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології</p> <p>Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні розділи</p>

	<p>педагогічної психології. Виникнення та розвиток педагогічної психології. Методологічні основи педагогічної психології. Сучасний стан розвитку педагогічної психології.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>1. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати сучасний стан розвитку педагогічної психології. 2. Проаналізувати методологічні основи педагогічної психології. 3. Дати характеристику основним напрямкам розвитку педагогічної психології.
5	<p>Тема 2.3. Психологія навчання. Психологія учіння</p> <p>Загальна характеристика процесу навчання. Суттєві ознаки процесу навчання. Проблема психічного розвитку у процесі навчання.</p> <p>Класифікація видів навчання: традиційне та інноваційне навчання, проблемне навчання; програмоване навчання. Теорія поетапного формування розумових дій і понять П.Я.Гальперіна. Концепція розвивального навчання В.В.Давидова і Д.Б.Ельконіна.</p> <p>Формування понять у процесі навчання. Види понять.</p> <p>Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання.</p> <p>Загальна характеристика учбової діяльності. Учіння як діяльність</p> <p>Структура учбової діяльності: мотивація; учбові задачі у певних ситуаціях у різних за формою завданнях; учбові дії (предметні та допоміжні); контроль, що переходить у самоконтроль; оцінка, що переходить у самооцінку.</p> <p>Мотиваційний компонент учбової діяльності. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування.</p> <p>Операційний компонент учбової діяльності</p> <p>Контроль і самоконтроль у структурі учбової діяльності</p> <p>Змістовний компонент учбової діяльності. Формування і розвиток навичок</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>1. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати психологічні механізми навчання. 2. Проаналізувати теорії навчання. 3. Дати характеристику психологічним основам розвиваючого навчання. 4. Охарактеризувати учіння як діяльність. 5. Проаналізувати особливості опанування учнями навчальної діяльності. 6. Дати характеристику основним причинам неуспішності.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять:

сформувані у студентів:

- вміння аналізувати та працювати з психологічною літературою;
- вміння аналізувати закономірності розвитку психіки в онтогенезі;
- вміння готувати виступи, формулювати та відстоювати свою позицію, викладати власні погляди на актуальні проблеми вікової та педагогічної психології;
- вміння користуватися первинними діагностичними процедурами.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	<p>Тема 1.5. Психологічні особливості молодшого школяра</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анатомо-фізіологічний та психічний розвиток молодших школярів. 2. Соціальна ситуація розвитку. 3. Провідна діяльність молодшого школяра. Як змінюється співвідношення домінуючої та провідної діяльності у молодшому шкільному віці?

	<p>4. Чи можна стверджувати, що в період молодшого шкільного віку найбільш активно розвивається когнітивна сфера дитини? Обґрунтуйте свою відповідь.</p> <p>5. Міжособистісні відносини з дорослими і однолітками</p> <p>6. Криза 6 -7 років.</p> <p>7. Основні новоутворення молодшого школяра. Чи можна новоутворення у розвитку мислення молодших школярів вважати передумовою особистісного розвитку дитини? Відповідь аргументуйте.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>1. Проаналізуйте суперечності, що простежуються у психічному розвитку молодших школярів. Як вони враховуються при підготовці дитини до школи?</p> <p>2. За якими ознаками можна судити про якісні змінення пізнавальних процесів (сприймання, пам'ять, уява, мовлення, мислення) у молодших школярів?</p> <p>3. Чи змінюються мотиви поведінки дитини молодшого шкільного віку порівняно із дошкільником? Наведіть приклади.</p> <p>4. В чому причина випередження розвитку інтелектуальних можливостей молодших школярів порівняно із особистісними?</p> <p>5. Як впливають дії вчителя на характер взаємовідносин учнів початкової школи?</p>
2	<p>Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості</p> <p>1. Загальна характеристика дорослості. Періодизація психічного розвитку дорослої людини.</p> <p>2. Розвиток пізнавальних психічних процесів і емоційної сфери.</p> <p>3. Особистісний та психосоціальний розвиток.</p> <p>4. Основні сторони життя в періоді дорослості.</p> <p>5. Специфіка вікових криз періоду молодості та зрілості.</p> <p>6. Кризи дорослості.</p> <p>7. Теорії старіння і старості.</p> <p>8. Соціальна ситуація розвитку людини в старості.</p> <p>9. Психічне старіння і типи старості.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>1. Особливості спілкування у період зрілості.</p> <p>2. Чим обумовлюється спосіб життя людей похилого віку? Відповідь аргументуйте. Наведіть приклади.</p> <p>3. Чи можна сказати, що старість і старіння – це явище скоріше соціальні, ніж фізіологічні?</p> <p>4. Що таке ейджизм? Як саме цей феномен позначається на соціальних зв'язках старої людини?</p>
3	<p>Тема 2.5. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя</p> <p>1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.</p> <p>2. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток.</p> <p>3. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь</p> <p>4. Психологічні вимоги до особистості педагога.</p> <p>5. Стили педагогічного спілкування та педагогічної діяльності.</p> <p>6. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>1. Чи є різниця між стилем діяльності і стилем поведінки? Аргументуйте свою думку.</p> <p>2. У чому психологічна причина переваги спільної діяльності порівняно із індивідуальною? Чи завжди вона спостерігається?</p> <p>3. Що передбачає змінення схеми навчальної взаємодії, якщо замість схеми S – O реалізується S – S?</p> <p>4. Як співвідносяться педагогічна діяльність і педагогічне спілкування?</p>

6. Самостійна робота студента

Студенти самостійно опрацьовують питання:

Тема 1.2. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології

Концепції пояснення джерел психічного розвитку: біогенетична; соціогенетична; двофакторний підхід.

Напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології.

Психоаналіз про закономірності психічного розвитку. Критерії виділення стадій психосексуального розвитку. Оральна, анальна, фалічна, латентна, генітальна стадії психічного розвитку. Розвиток особистості на основі 4 джерел напруги.

Е. Еріксон. Розвиток особистості як закономірна зміна етапів, на кожному з яких відбувається якісне перетворення внутрішнього світу і поведінки людини. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном: орально-сенсорна; м'язево-анальна; локальногенітальна; латентна; підлітковий вік і рання юність; рання дорослість; дорослість; зрілість.

Біхевіоризм (Дж. Уотсон, Дж. Годфруа, К. Флейк-Хобсон, Б. Скіннер) про особливості розвитку дитини. Основні положення теорії соціального навчання. Три способи формування поведінки: позитивне і негативне підкріплення, покарання, відсутність підкріплення.

Гуманістична психологія (К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл, С. Сатір, Ш. Бюлер) про закономірності дитячого розвитку.

Культурно-історична концепція Л.С. Виготського. Основна закономірність онтогенезу психіки: інтеріоризація дитиною структури її зовнішньої, соціально – символічної (спільної з дорослим і опосередкованої знаками) діяльності. Суть і зміст культурного розвитку поведінки. Виховання як штучне оволодіння природними процесами розвитку.

Психологія ставлення про закономірності дитячого розвитку (В.М. Мясіщев). Розвиток людини як формування її видів ставлення. Види і характер ставлення. Розвиток ставлення.

Тема 1.4. Психологія дошкільного віку

Анатомо-фізіологічний розвиток. Соціальна ситуація розвитку дошкільнят. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність. Види гри. Продуктивні види діяльності дитини дошкільного віку — зображувальна, конструкторська, музична.

Центральні новоутворення дошкільного віку: нова внутрішня позиція, підпорядкування мотивів, самооцінка і усвідомлення свого місця у системі суспільних стосунків. Розвиток пізнавальних психічних процесів, емоційно-вольової та мотиваційної сфери. Розвиток самосвідомості й самооцінки дошкільника. Формування першого дитячого світогляду та первинних морально-етичних понять.

Криза трьох років.

Тема 1.5. Психологічні особливості молодшого школяра

Анатомо-фізіологічні особливості розвитку молодшого школяра.

Криза 6 -7 років. Новоутворення кризи 7 років: виникнення особистої свідомості – самосвідомості; виникнення конкретної самооцінки; внутрішня позиція школяра; переживання соціальної компетентності і потреба в ній; узагальнення переживань, інтелектуалізація афекта; потреба в новій життєвій позиції; простір внутрішнього світу (уява, рефлексія тощо); диференціація Я-реального і Я-ідеального; новий рівень довільності поведінки; перехід від емоцій до почуттів.

Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Навчання як провідна діяльність; мотиви учіння. Основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку. Психологічна готовність до навчання у школі.

Тема 1.7. Психологічні особливості розвитку у період ранньої юності

Анатомо-фізіологічні особливості розвитку у період ранньої юності. Завершення фізичного дозрівання організму.

Криза ідентичності як нормативна криза юності.

Соціальна ситуація розвитку у ранньому юнацькому віці. Основні напрямки виявлення нової соціальної ситуації розвитку у період ранньої юності: переосмислення власної значущості в системі соціальних відносин; пошук сенсу життя; зорієнтованість на здобуття статусу самостійної дорослої

людини; потреба в особистісному та професійному самовизначенні. Спілкування з однолітками як чинник соціалізації в ранньому юнацькому віці.

Учбово–професійна діяльність як провідна діяльність раннього юнацького періоду.

Центральні новоутворення раннього юнацького віку: комплекс новоутворень, пов'язаних із самовизначенням; комплекс новоутворень, пов'язаних із народженням «життєвої перспективи»; комплекс новоутворень, пов'язаних із розвитком мотиваційної сфери; комплекс новоутворень, пов'язаних із оформленням моральної сфери.

Тема 1.8. Психологічна характеристика студентського періоду життя

Анатомо-фізіологічні особливості розвитку у період пізньої юності – ранньої дорослості. Основні підходи щодо означення стадіального виміру студентського періоду генези життя людини.

Соціальна ситуація розвитку у студентські роки.

Провідна діяльність студентського періоду розвитку. Характерні ознаки навчально-професійної діяльності як провідної діяльності протягом студентського періоду життя.

Основні тенденції психічного розвитку студентства.

Психологічні кризи студентського періоду розвитку.

Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості

1. Психологічні особливості розвитку людини у період молодості:

- молодість та її онтогенетичні характеристики;
- соціальна ситуація розвитку;
- провідна діяльність у період молодості;
- центральні вікові новоутворення у період ранньої зрілості;
- вікова криза молодості

2. Психологічні особливості періоду зрілості (акме):

- соціальна ситуація розвитку у період зрілості;
- професійна діяльність як провідна діяльність у період зрілості;
- новоутворення періоду зрілості;
- криза середнього віку

3. Психологічні особливості періоду пізньої зрілості (геронтогенезу):

- соціальна ситуація розвитку у старості;
- психічні зміни у розвитку людини у період пізньої зрілості;
- криза похилого віку

Тема 2.2. Теоретичні основи педагогічної психології

Предмет і завдання педагогічної психології як науки. Методи педагогічної психології та їх використання в управлінні навчально-виховного процесом. Лонгитюдний метод та його застосування у педагогічній психології. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.

Тема 2.4. Психологія виховання

Загальне поняття про психологію виховання. Предмет і завдання психології виховання. Особистість як мета, об'єкт і суб'єкт виховання.

Методологічні та методичні принципи виховання.

Закономірності виховного впливу.

Основні фактори і психологічні умови ефективного виховання

Психологічні вимоги до форм і методів виховання на різних вікових етапах

Критерії та рівні вихованості особистості

Тема 2.5. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя

Загальна характеристика педагогічної діяльності

Структура педагогічної діяльності.

Стилі педагогічної діяльності.

Стилі педагогічного спілкування

Загальна характеристика особистості учителя

Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. Педагогічні здібності та уміння вчителя. Психологічні вимоги до особистості педагога. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг студента формують: робота на семінарах, виконання домашньої контрольної роботи, написання екзаменаційної контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється, але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Студенту складно буде належно підготуватись до семінарського заняття, якщо він буде пропускати лекції. Однак, відпрацювати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь студентів на семінарських (практичних) заняттях є обов'язковою і буде вимагатись. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг студента з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття студентом обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Контроль знань (розуміння) студентом пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, з яким можна ознайомитися на сайті кафедри психології та педагогіки.

За присутність на семінарських заняттях бали не ставляться. На семінарському занятті студент може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу чи гаджетів не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку чи з підручника не варто також. Це характеризує рівень підготовки студента не з кращого боку.

Форми роботи

Лекції, практичні (семінарські заняття).

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань, домашня контрольна робота](#)

Семестровий контроль: [екзамен](#)

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях (відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших студентів у процесі дискусії);
- 2) виконання домашньої контрольної роботи;
- 3) складання екзаменаційної контрольної роботи.

Студент отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу студента.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання студента визначені у положенні про PCO з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Вивчення курсу «Вікова та педагогічна психологія» передбачає засвоєння студентами системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи студентів з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись зі змістом матеріалу підручника. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено к.психол. н., доцентом Блохіною Іриною Олександрівною

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 10 від 10.05.2023р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 11 від 27.06.2023 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг студента з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» складається з балів, що отримуються за:

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) виконання домашньої контрольної роботи;
- 3) складання екзаменаційної контрольної роботи.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях (максимальна кількість балів складає 36 (кількість балів на 1 занятті – 12):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слухними доповненнями відповідей інших студентів у процесі дискусії	10-12
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	6-9
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	3-5
відсутність відповіді, ухиляння від участі у семінарському занятті	0

2. Виконання домашньої контрольної роботи (максимальна кількість балів складає 14):

Домашня контрольна робота (ДКР) - розробка словника психологічних термінів. Протягом вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» студентам необхідно розробити словник психологічних термінів, який включатиме основні поняття з кожної теми та тлумачення їх змісту. Студенту необхідно коротко розкрити зміст поняття, наприклад: *вікова психологія - галузь психологічної науки, що вивчає закономірності розвитку та функціонування психіки людини на всіх етапах її онтогенезу.*

Вимоги до оформлення. Студент виконує ДКР у довільній формі (письмово або з використанням текстового редактора на комп'ютері). Нумерація понять наскрізна. Бажано створювати словник за темами, що висвітлено в силабусі.

Наприкінці семестру студент здає словник на перевірку (прикріплює в гул-класрум або надсилає на електронну пошту викладача).

Загальна кількість понять – 28. Ваговий бал – 0,5.

Завдання виконано правильно (кожне з 28)	0,5
Завдання виконано неправильно (кожне з 28)	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 36 + 14 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від **R**, а саме:

$$RE = 50 \text{ балів}$$

Таким чином рейтингова шкала кредитного модуля складає $R = RC + RE = 100$ балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (**Rc**) не менше 50% від **RC**, тобто 25 балів.

3. Складання екзаменаційної контрольної роботи: екзаменаційна контрольна робота проводиться у письмовій формі протягом 90 хвилин.

Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань за тематичними розділами курсу. Ваговий бал кожного питання – 25.

Приклад:

Екзаменаційне завдання № 1

- 1) Характеристика гри як провідної діяльності дошкільника.
- 2) Виховання підлітків і юнаків.

Екзаменаційне завдання № 2

- 1) Основні напрямки зарубіжної вікової та педагогічної психології.
- 2) Структурні компоненти педагогічної діяльності.

Критерії екзаменаційного оцінювання:

повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення студента не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення студентом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;	19-25
відповідь на питання, але не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення студента з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді;	13-18
достатньо поверхова відповідь на питання; суттєві помилки у відповіді;	6 –12
неправильна відповідь на питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання;	1–5
відсутність відповіді.	0

Для отримання студентом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка

(**RD**) переводиться згідно з таблицею:

RD	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	добре	
65 – 74	задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
RD < 60	незадовільно	Незадовільно

Перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Актуальні проблеми вікової та педагогічної психології в сучасному світі.
3. Історія виникнення і розвитку вікової та педагогічної психології.
4. Методи вікової та педагогічної психології.
5. Характеристика методів вікової та педагогічної психології за організацією дослідження.
6. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.
7. Проблема розвитку психіки в працях вітчизняних психологів (Божович Л.І., Виготський Л.С., Костюк Г.С.)
8. Основні напрямки зарубіжної вікової та педагогічної психології.
9. Взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку психіки людини.
10. Роль діяльності й спілкування в психічному розвитку дитини.
11. Основні умови та рушійні сили психічного розвитку.
12. Вікові кризи. Характеристика кризових періодів.
13. Проблема вікової періодизації.
14. Значення перших років життя дитини для подальшого розвитку особистості.
15. Загальна характеристика перших шести років життя дитини.
16. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти.
17. Психологія раннього дитинства.
18. Психологічна характеристика дошкільника.
19. Характеристика гри як провідної діяльності дошкільника.
20. Спілкування з дорослими у дітей перших шести років життя.
21. Розвиток моторики у дітей перших шести років життя.
22. Формування самооцінки у дітей перших шести років життя.
23. Специфіка психічного розвитку та особливості навчання в школі шестирічної дитини.
24. Психологічна характеристика готовності та адаптації дитини до навчання у школі.
25. Психологічні особливості початкового періоду шкільного життя дитини.
26. Учбова діяльність молодших школярів та розвиток інших видів діяльності.
27. Особливості спілкування молодших школярів.
28. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.
29. Емоційно-вольове життя молодших школярів.
30. Розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
31. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку.
32. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка і її вплив на його психологічні особливості і поведінку.
33. Спілкування як провідний вид діяльності підлітка.
34. Психологічні особливості розвитку особистості у підлітковому віці.
35. Перебудова учбової діяльності, розвиток пізнавальних процесів підлітків.
36. Загальна характеристика ранньої юності.
37. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток старшокласника.
38. Формування особистості старшокласника.
39. Спілкування та дружба в юнацькому віці.
40. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя.
41. Формування професійних інтересів та особливості профорієнтації старшокласників.
42. Особливості самовиховання в підлітковому та юнацькому віці.
43. Виховання підлітків і юнаків в шкільних справах.
44. Виховання підлітків і юнаків в спілкуванні з ровесниками та дорослими.
45. Характеристика поняття "важка дитина". Класифікація "важких".
46. Причини появи важких дітей і підлітків.
47. Специфіка роботи вчителя з різними категоріями важких підлітків.
48. Проблема періодизації психічного розвитку дорослої людини.

49. Психосоціальний розвиток дорослих.
50. Кризи віку дорослості.
51. Характеристика ранньої дорослості.
52. Розвиток психічних процесів у період середньої дорослості.
53. Характеристика середньої дорослості з позиції Е.Еріксона.
54. Анатомо-фізіологічні та психічні процеси старіння.
55. Характеристика кризи «Я-інтеграції».
56. Психологічні механізми формування особистості.
57. Показники і критерії вихованості, їх психологічна природа.
58. Виховне значення різних форм спілкування.
59. Виховний вплив колективу на особистість.
60. Характеристика сімейного виховання щодо його впливу на формування особистості..
61. Виховання в дошкільному і молодшому шкільному віці.
62. Виховання підлітків і юнаків.
63. Самовиховання, його завдання та структура.
64. Основні етапи та методи самовиховання.
65. Особливості формування правильної самооцінки та потреби в досягненні успіхів.
66. Моральне виховання дітей.
67. Організація індивідуальної роботи з педагогічно запущеними дітьми.
68. Поняття навчіння, навчання, учіння.
69. Рівні та типи навчіння та його особливості в різні вікові періоди.
70. Психологічні основи теорій навчання.
71. Аналіз основних типів навчання.
72. Загальна характеристика видів навчання.
73. Механізми та зміст навчання.
74. Формування знань, умінь і навичок.
75. Психологічна структура учбової діяльності.
76. Формування мотивації учбової діяльності у різні вікові періоди.
77. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання.
78. Чинники ефективності навчання.
79. Педагогічні здібності вчителя.
80. Структурні компоненти педагогічної діяльності.
81. Стилі педагогічної діяльності, їх характеристики.
82. Керівництво дитячими групами і колективом.
83. Соціально-психологічні основи організації групової діяльності дітей.
84. Стилі керівництва педагогічним колективом.
85. Організація і стимулювання роботи членів педагогічного колективу.
86. Попередження і усунення конфліктів в роботі педагогічного колективу.
87. Сутність педагогічного спілкування, його функції.
88. Конфліктогенні педагогічні ситуації. Особливості педагогічних конфліктів.
89. Ефективність та культура педагогічного спілкування.
90. Психологічні особливості педагогічної саморегуляції.